

сторін у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України) може дозволити слідчому або прокуророві (або зобов'язати їх, якщо клопотання подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово. Така процедура гарантує баланс між потребою в розслідуванні злочинів і захистом прав та гідності осіб, які стають об'єктом цього розслідування.

Отже, ми розглянули три види судової експертизи, які мають провідне значення для розслідування кримінальних проваджень (зокрема, за масовими заворушеннями та подіями зі значною кількістю постраждалих і загиблих). Важливо зазначити, що ці види експертиз — судово-медична, судово-балістична й судово-біологічна — спільно сприяють об'єктивному та докладному розкриттю подій і встановленню причин їх виникнення. Залучення експертів і виконання процедур із дотриманням приписів закону є важливими для забезпечення справедливості та захисту прав учасників розслідування.

Перелік джерел посилання

1. Кузьменко О. Використання спеціальних знань в ході розслідування масових заворушень: окремі проблемні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Спец. вип. Т. 3. Ч. 2. С. 112—116.
2. Тіщенко С. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування масових заворушень. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 258—263. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-258-263 (дата звернення: 10.08.2023).
3. Кузьменко О. Початковий етап розслідування масових заворушень : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 225.
4. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої. Київ, 2015. 536 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

Використання спеціальних знань під час розслідування проваджень за фактами розкрадання гуманітарної допомоги

Ассоль Шульженко

д-р філос., Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1272-9638>, e-mail: assol.shulzhenko@ukr.net

Розкрито проблематику використання спеціальних знань під час розслідування незаконного заволодіння гуманітарною допомогою, що пов'язано з різними проявами об'єктивної сторони та різними суб'єктами.

Ключові слова: волонтер; гуманітарна допомога; досудове розслідування; спеціальні знання; судова експертиза.

Specific expertise use in investigation of proceedings on facts of embezzlement of humanitarian aid

Assol Shulzhenko

Issue of specific expertise use in illegal misappropriation of humanitarian aid associated with various manifestations of objective side and different subjects, is revealed.

Keywords: volunteer; humanitarian aid; pre-trial investigation; specific expertise; forensic examination.

Період воєнного стану, через який зараз проходить населення нашої країни, є не тільки небезпечним для життя і здоров'я для громадян України, а ще і породжує низку соціальних проблем, які намагається вирішити світове співтовариство. Проблеми воєнного стану пов'язані із браком продуктів харчування, засобів гігієни, ліків, одягу, засобів медичної допомоги, одягу, води. Особливо це стосується ВПО, осіб,

постраждалих від воєнної агресії, які залишилися без домівки, без роботи і без засобів існування. До категорій, для яких передбачено отримання гуманітарної допомоги, належать постраждалі від війни, внутрішньо переміщені особи, особи з інвалідністю, самотні батьки, пенсіонери, багатодітні, малозабезпечені.

Гуманітарна допомога направляє за цільовим не конкретним (безособовим призначенням) до військових адміністрацій і розподіляється між тими, хто її потребує.

У зв'язку з тим, що українське законодавство не регулює руху й цільового контролю гуманітарної допомоги, тобто норми соціального забезпечення виключають гуманітарну допомогу з-поміж контрольованих, дедалі частіше у пресі з'являються повідомлення про порушення, пов'язані з рухом гуманітарної допомоги, поставленої із-за кордону в Україну. Це пов'язано з розпродажем «гуманітарки» (продуктів харчування і ліків) у перші місяці війни та пізніше на деокупованих територіях. Сьогодні часто з'являються дописи про зникнення гуманітарної допомоги на кордоні з Україною, виявлення підпільних складів із такої допомогою із зіпсованими продуктами харчування або одягом. Ці випадки свідчать про присвоєння цієї допомоги окремими суб'єктами з метою подальшої реалізації і обернення прибутку на свою користь. Реалізація може відбуватися через сайти продажу товарів: аптечних сайтах, оптових складах, магазинах інтернет-торгівлі та ін. При цьому продавець може виходити на контакт з волонтерами або іншими особами, які розпоряджаються ресурсами для закупівлі товарів військовими, або для допомоги малозабезпеченим чи ВПО.

Ще однією причиною кримінальних правопорушень, об'єктом яких є гуманітарна допомога, є відсутність відповідних конкретизованих норм у кримінальному законодавстві.

Якщо аналізувати складові кримінальних правопорушень цієї категорії, об'єктивною стороною можуть бути приховування, викрадення, розтрата, привласнення, заволодіння обманним шляхом, зловживання довірою, підробка документів, підписів, бланків та ін. А. А. Васильєв доповнив цей перелік незаконним використанням і незаконним розпорядженням [1, с. 41]. О. В. Охман виділяє три групи дій: продаж, незаконне використання, укладання інших правочинів [2, с. 89].

Виходячи із різного характеру дій, які можуть бути направлені на заволодіння гуманітарною допомогою, можна виділити декілька напрямів під час розслідування таких фактів — судові експертизи, спеціальні знання, засоби криміналістичної техніки.

Особливого значення під час оцінювання злочинів, спричинених розкраданням, присвоєнням або незаконною реалізацією гуманітарної допомоги, набуває товарознавча експертиза, що визначає вартість продукції, із якої можна зробити висновки про спричинені збитки тій категорії населення, для кого була призначена ця допомога. Також за її допомогою можна визначити злочин через дослідження пакування (заміна, пошкодження, переклеювання пакування може свідчити не тільки про наявність прямого, заздалегідь спланованого умислу, а й причетність до цього інших осіб). Установлення способу виробництва можливе за умови залучення іноземного виробника продукції, виявленої в якості прихованої або викраденої гуманітарної допомоги.

Значно простіша ситуація з виявленою фармакологічною продукцією, тому що на ліках здебільшого замінити етикетки без пошкодження упаковки неможливо. У цьому випадку для ідентифікації партії та серії ліків доцільно призначити фармакологічну або фармацевтичну експертизу.

Укладання договорів пов'язано з відповідним оформленням, підписуванням, узгодженням, тому в таких випадках варто проводити почеркознавчу експертизу з метою ідентифікації особи, яка залишила підпис на документі, що свідчить про оплатну передачу гуманітарної допомоги іншій особі.

Цікавий випадок пов'язано з передачею Японією військових аптечок у межах проекту «Гуманітарна медична допомога Україні», які були виявлені не тільки в продажу в аптеках Києва, а й на сайті *OLX*. Вартість такої аптечки складає 2100 грн. Також

відсутня інформація про закупівлю Україною таких аптечок для передачі військовим, що дає змогу зробити висновок про їх нецільове спрямування.

Розслідуючи факти розкрадань гуманітарної допомоги, доцільно також досліджувати документи бухгалтерського та податкового обліку й звітності, документів про економічну діяльність, тому що розкрадання у значних розмірах неможливо приховати як подальший отриманий прибуток.

Під час провадження цієї категорії застосовують криміналістичні, економічні, фармакологічні, хімічні, товарознавчі спеціальні знання, тобто задіяно спеціалістів з тієї категорії, яка найбільш актуальна для проведення досліджень. Але визначаючи суми збитків, спричинених на корисливому підґрунті, на жаль, неможливо визначитися із ціною життя людини, у якій було викрадено останній шанс на життя: такі збитки ніхто не підраховує, тому що оцінити їх у причиново-наслідковому зв'язку дуже важко.

Перелік джерел посилання

1. Васильєв А. А. До питання про криміналізацію розкрадання гуманітарної допомоги. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану* : мат-ли наук.-теор. конф. (Київ, 26.05.2022). Київ, 2022. С. 39—42.
2. Охман В. В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Актуальні проблеми кримінального права* : мат-ли VIII всеукр. наук. теор. конф. (Київ, 30.11.2022). Київ, 2022. С. 88—90.

Установлення достовірності висновку експерта під час його оцінки

Олександр Юнацький,

канд. юрид. наук, доц., Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7045-2614>; e-mail: yunatskiy_a@ukr.net

Розглянуто проблеми оцінки висновку експерта під час установлення компетенції експерта, достовірності застосування експертної методики. Визначено обставини, на які необхідно зважати під час оцінки експертного дослідження.

Ключові слова: *судова експертиза; експертна методика; компетенція судового експерта.*

Establishing the Credibility of a Forensic Report during Assessment

Oleksandr Yunatskiy

This paper examines the challenges involved in assessing the credibility of a forensic report when determining the forensic examiner's competence and the reliability of their forensic methodology application. It identifies the circumstances that need to be considered during the evaluation of forensic examinations.

Keywords: *forensic examination; forensic examinations methodology; forensic examiner's competence.*

Судова експертиза є ефективним засобом з'ясування обставин, що підлягають доказуванню. Її проводять на науковій, методичній і практичній основі, у межах відповідної спеціальності, усебічно й у повному обсязі.

У теорії судової експертизи загально визнано, що процес проведення судових експертиз здійснюють на основі спеціально розроблених методик, які застосовують для розв'язання конкретних завдань із урахуванням специфіки досліджуваних об'єктів або матеріалів.

Експертна методика — це докладно регламентована програма розв'язання експертного завдання (експертних завдань), яка містить послідовні практичні та розумові операції, що спрямовані на пізнання властивостей і зв'язків досліджуваних об'єктів (матеріальних об'єктів, явищ, подій) та передбачають застосування системи методів і засобів, а також правил проведення експертного дослідження [1, с. 7].

У зв'язку із цим експертна методика має бути результативною та спрямованою на розв'язання конкретного експертного завдання, оскільки саме від завдання залежить процес дослідження. Їх заведено поділяти на такі види: загальна (родова, видова), окрема (типова), конкретна.